

üzendőfala ma már a sok személytelen, gyakran alkalmazások által generált közlés miatt alig igényli a szerző jelenlétét, addig a blogfelületen létrehozott műalkotások továbbra is erősen kötődnek a szerzőhöz, annak ellenére, hogy a közösségi tartalomalrehozás dimenziójában jelennek meg.”

Szűts Zoltán könyve nyomán lehetetlen nem szólni a jelenleg folyó hipertextkutatásokról. Tedd Nelson – még a számítástechnika hajnalán ébresztett – találó kifejezése szerint az univerzum valójában „dokuverzum”. A világ nem más, mint információ. Ezt a teóriát továbbgondolva kreálták meg a HDT-t, vagyis a Hypertextual Docuverse Theory gondolatmenetet. Ezek alapján lényegében minden lehet dokumentum (akkor is, ha annak idején nem annak szánták, vagy nem emberi alkotás, például egy kiásott őslény csontja az ember előtti világból); minden dokumentum hipertextuális, azaz információk halma, amelyben minden egyes információelem átvezet egy másik információs térbe.⁴

Mind ez az elmélet, mind további más információtudományi kutatások azért lényegesek az olvasás szempontjából, mert rámutatnak arra, hogy a szöveg befogadásának lineáris alapszerkezete egyáltalán nem természetszerű és változtathatatlan. A webes elágazások, a képernyős kikattintások, az adott infomatéria egyvidejű több bázisos kezelése nem idegen az ismeretszerzés perszonális metodológiájától sem a szakirodalmi textek-ben, sem a szépirodalmi művek kiérlelt élvezetében.

A könyv jól tagolt, tömbös, követhető lefolyású szerkezetben tárgyalja ezt a meglehetősen ismeretlen témát, a hipertext létmódját. A tartalomjegyzék alapos, témajegyzéknek is felfoghatóan tanulmányozható. Ennek megfelelően a könyv a média és kommunikáció vagy a könyvtár- és informatika szakos képzésekben alapmű lehet, illetve kiválóan használható más kurzusokon is. Ugyanakkor a kötet tanulmányai az irodalom digitalitás vezérelte tartalombővüléseire érzékeny érdeklődők számára is feltétlenül ajánlható.

Kerekes Pál

■ JEGYZETEK

1. Takács Róbert: Szűts Zoltán: *A világháló metaforái. Bevezetés az új média művészetébe*. Médiakutató. 2014. nyár. 157–159. http://www.mediakutato.hu/cikk/2014_02_nyar/12_szuts_zoltan_a_vilaghalo_metaforai.pdf
2. Kner Imre: *A könyv művészete*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1972. 217.
3. *Ady Endre összes prózai művei. Újságcikkek, tanulmányok*. Arcanum CD-ROM az Akadémiai Kiadó tizenegy kötetes gyűjteményes kiadása alapján. <http://www.mek.oszk.hu/00500/00583/index.phtml>
4. Claudio Gnoli – Riccardo Ridi: *Unified Theory of Information, Hypertextuality, and Levels of Reality*. Journal of Documetation. 2014. 3. sz. 443–460.

„A BÚCSÚZÓ NAP FÉNYÉBEN FEKSZÜNK” Visky Zsolt – Gábor Zsófia: *Történetvígázók*

■ Olló, csipesz, tű, teatojás, falevelek, légy, gomb, körömkefe, fésű, cérna – dolog, halál, vers, nyelv, tér, Kolozsvár, Isten, játék, lelkiismeret: Gábor Zsófia képekben, Visky Zsolt szavakkal igyekszik megragadni egy történetet, amit nem lehet elvarrni, hiába az egymásba kapaszkodó hangok és vonalak. Ha megélni még lehetséges is lenne, elmondani már nem biztos, hogy lehet. És ez a megmenthetetlen történet nyomot hagy. A lelkiismeretükben, az arcukon, a tenyerük vonalrendszerében és ennek a könyvnek a lapjain.

A *Történetvígázók* egyik belső címdalán az áll, hogy „Illusztrációk: Gábor Zsófia”. Ez a képanyag azonban korántsem csupán a szövegkorpust hivatott illusztrálni, nincs alá- és fölérendelt viszony a két munka között, teljesen egyenértékűek, támogatják egy-

mást, és a mindkét alkotóra jellemző sűrítés eredményezte akadályokkal teli olvasói úton segítik a közös mondandójuk értelmezését, egy-egy fókuszpontra máshogy, máskor irányítják a tekintetünket. Társszerzők tehát, nem véletlenül: saját történetüket foglalták a könyvbe, egy szerelmi történetet.

Ez meglehetősen rosszul hangzik, majdnem ijesztően. A szerelemről írni bizonyos körökben unalmas, lejárt, akár ciki, a cím a „történet” szóval még egy kicsit ront is a helyzeten, közhelyeket vetít előre. De a borítót meglátva az olvasó elbizonytalanodik – felcsillan annak a lehetősége, hogy egy letisztult, egységes, kellemes anyagot fog a kezében, ami többet tartogat, mint a szomorúság és a boldogság végtelen sokszor megírt képei. A borító igényes, tiszta, fehér, ízlésesen

helyezkednek el rajta a belül látható vizuális munkák kicsinyített változatai. És jól teszi mindenki, ha belefog, kinyitja és megismeri, mert a benne feldolgozott történetek, képek egyszerűek, nem tolakodnak, távol állnak a hatásvadásztól és a kommerszségtől is, és adnak valamit – ha mást nem, kérdéseket, azokat bőven.

A kötet hat részre tagolódik, amelyek közül az első és az utolsó kilóg. Az utolsó maga egy vers, az első, *Két fényes* című egység pedig mintegy felvezetője minden továbbiinak, azokhoz képest lebegő versekkel, amik inkább képek, pár beúszó és kiúszó snitt, a körülmények ismertetése, különösebb tét nélkül, sejtetve azonban, hogy lesz miért várunk és haladunk a nyomukban. Ezek a versek roppant idegesítő, melléknévvé alakított címeiket kaptak: *Patakos, Járdauszegélyes, Vigasztalós, Körvonalas* stb. Ez is a súlytalanságukat emeli ki. Mindegy is, mi a címe, az a patakos, az a vigasztalós... Viszont a továbbiak hangulatát tényleg jól előrevetíti: kapunk itt őszet, vigasztalanságot, át nem ölelést, lehorgasztott fejet, összetartozást – aminek már most látszik, hogy van egy melankóliája, akár lehetetlensége, de legalábbis megoldatlansága. Elmúlás, „majdnem-valamik”, ahogy az első képen ott a tű, ott a cérna, ami nincs befűzve, funkciótlanul hevernek egymás mellett. „A napba nézünk és ettől / olyan, mintha mosolyognánk” (*Napbanézős*); „Kevés vagyok ahhoz, hogy vigasztaljalak. / És nagy, mint egy bálna. / Rólad olvastam egyszer kincsem: / »övék a mennyek országa.«” (*Vigasztalós*); „Nem forog velünk semmi, vagy / nagyon lassan, ha mégis / két éve már, szinte három” (*Forgós*). Ezek a versek egy hangulati alapot adnak, és felvillanatok egy-két később körüljárt témát: a tér behatároltságát, birtoklását, a hitet, a vallást, a testet, a szavakat, a nyelvet és végül a vers létezését, funkcióját, használhatóságát – mindezt egy szerelmi sztori medrében. *A Felismerősök, a Könyörgöm, ki, a Sok szét-szórót* és a *Változatok letevésre* című egységek ezeket írják körül, a kronologikus rendben sorakozó versekben.

Visky Zsolt bátran ír az írásról. Ráadásul verset, a versírásról, a sajátjáról. „leteszem a letészem a / önmagam mi mást / építek majd jambusokból / identitá-titást” (*Változatok letevésre*); „Már rég írtam, még Ádámoson, / az *Ilyen világ ez a világ* címűt, / kevésnek találtam, amin akkor / túllépni készültem éppen, / a direkt könnyed verseket”; „(és nem tudom, hogyan zárjam e verset...)” (*A nézés nehézségeiről*); „Annyi szavam van. Neked / adnám őket, de minek? / Annyi szavam nincs. Neked / adnom őket korántsem egyszerű.” (*A szer. költ. nehézségeiről*).

A költészetet boncolgatja költészetében, de egyáltalán a nyelvet, annak működését, a folyamatos hajsztát a valóság nyomában, az örökös vágyat annak megtapasztalására, a lehetetlent. Ahogy a szerelmünk testét se fogjuk soha megtapasztalni közvetlenül, ezt az érzést se tudjuk közvetlenül átadni, muszáj a nyelvet használnunk. És ettől az örökös lemaradottságtól, hasztalan törekvéstől melankolikus lesz minden, a vics is, mint egy tetszőleges Kispál és a Borz-számban (vagyis az egész munkásságukban).

A versekben van kellő önironia, őszinte kétségbeesés, tehetetlenség, segítségkérés. „Itt van a két kezem mellettem: / egyikben sincs semmi. / Nem semmi. / [...] Hercegem, fivérem, Margó, Orsi, Benji, / s a többiek, kik belőlem valamit sejtetek, / van-e jó mozdulat, mely szerte nem pereg: / hogy kell elengedni?” (*A hetedik esztendő*); „és vele mi lesz kérdezed folyton / zsófira gondolsz és én is / kérdeztél uram már eleget / hazugság minden mi felelt / szeret is gyűlöl is fél is” (*eleget már uram kérdeztél*).

Játszik mindeközben a nyelvvel magával, a szavak különböző jelentéseivel, amelyek a kontextusoktól, írásjelek elhelyezésétől vagy egy-egy elem zárójelbe helyezésétől is függenek. Úgyesen teszi, de szerintem ez helyenként mégis idegesítő, zavaró. Nem az értelmezési lehetőségek kitágítása, nem a játék, hanem ezek feleslegessége. Érdekes elemek, a nyelv beláthatatlan önálló életének körülményes kísérletei, s ennyiben majdnem elengedhetetlen momentumok, de nem vezetnek tovább. Például: „és egyszer csak elkezdem hangosan / ejteni a szavakat / (eI)” (*a vég felé*); „be(n)nem végzett történetek” (*Történetvívázók*) vagy a *tér(eI)látás lehetőségeiről* verscím. Ennek a csúcspontja a madárnyelven írt *Nevem* című munka, amely valóban érdekes eredményt hoz ki a játékból, a nyelvi és tartalmi játék összhangban működik, és habár elsőre öncélú bugyuta trükknek hat, szívből mélyedő kicsengése van.

Az egész kötet az elhelyezkedés és a hely(zet)változtatás problémáiról szól, szorosán összefonódva a funkciók, lehetőségek kérdéseivel. Elhelyezkedni egy nyelvben, használni azt, örökre a korlátai között maradni – ugyanez a behatárolt terek, testek esetében. És ugyanígy az időben. „Meg kell tanulnunk elhelyezni / szerelmünkben régi szerelmeinket. / Az idő ritkán segít ebben, bár azt / gondolnánk: olyan a természete.” (*Az elhelyezés nehézségeiről*) És erről ezerefeléppen lehet beszélni, teszik is jó páran, Visky Zsolt szerencsére érzékletesen. Meglehetősen sűrű és konkrét hangulat uralja a kötetanyagot, még ha látszólag annyira bizonytalanok is. Nem tud mellébeszélni

semmben, hiába az önirónia, a zárójelbe tevés (akár magát is oda), a játékok, a madárnyelv, a segélykiáltások. Az első verstől az utolsóig ott hömpölyög valami sötét – akár Kemény Istvánnál – a sorok között, nehezen tetten érhetően, de erős érzést biztosítva. Ott hömpölyög a lemondás, a lelkiismeret vívódása, a nekifutás lassított felvétele, a karlendítés ugrásra, a visszatekintés a hátrahagyottra, a körbenézés a nézőtérén összegyűlt rokonok, ismerősök szempárjaira és egy pillantás az égre – *biztosan helyes ez így?* Volna egy megfelelőbb nyelvi forma, egy illőbb tekintet, egy jobb pillanat a *letevésre?*

A képek pedig a perspektíva hiányával, az egyszerű körvonalak és a finom lenyomatok ötvözésével szépen illeszkednek ebbe a világba. Nincs tér, nincsenek árnyékok – magányos tárgyak, tárgypárosok vagy csoportok láthatóak a képeken: iszonyatos magány. Eszközök funkció nélkül vagy használaton kívül. Körömkefe az ujjak mellett, két külön formanyelven megszólaltatva: összeférhetetlenek, a beteljesülés lehetetlen, külön tartományokban működnek. Dolgok: fésű, csipesz, tű, cérna, gomb stb. A mindennapi életünk, a kis történeteink állandó kellékei. Ott maradnak a körömkefén az egy nap alatt bejárt terek, megérintett

emberek összegyűlt, lerakódott maradéka. *A másnap reggelek* illata a fésűben, az éjszaka összes heves mozdulata egy gombon. Egy történet lebegő emlékei sorakoznak a grafikai munkákon. Nem tudjuk a viszonyokat, irányokat vagy arányokat, a teljes tiszta, fehér űrben lézengenek a képek elemei. Esnek vagy szállnak, óriások, vagy valóságos méretűek, nem tudni. Egyedül vannak, nincsenek kapcsolódási pontok, ez biztos. Méltóságteljes, harmonikus elkészítést árasztanak a képek, az eltolt kiközentett kompozíciók ellenére is. Nem egyszerűek a munkák, hanem tömörek. Gábor Zsófia egy vonal húzásával átírja egy olló jelentését például – játék ez is, mint Visky Zsolté, és nem kevésbé melankolikus.

A címadó vers angolai pedig lehetnek ők maguk, a szerzőpár, vagy akik végigkísérték személyesen a történetet – most már lehetek én is, mint olvasó –, akik nem félnek a haláltól, mind lehetnek, *szépek, csúfak, mindenfélék*. Meglepetés nem sok ér, de konklúzió születik, szerencsére én ezt olvastam el a kötetből először: „nem tudom, mit jelent ez, de bennem lesz már meghalál” (*A halálos vers*) – mindig a kötet utolsó sorával kezdem.

Gergely Borbála

GYERMEKKORI TÖBBSZÓLAMÚSÁGOK

Filip Florian – Matei Florian: *Kölyök utca*

■ Van, akinek a Micimackó a kedvenc meseje, azt olvasná újra bármikor. Van, aki a Lázár Ervin-féle szereplőkkel és helyzetekkel tud leginkább azonosulni, és van, aki elalvás előtt egyéni történeteit alakítja elbeszélésekké saját vagy mások szórakoztatására. Ilyen a *Kölyök utca* is: találunk benne ismert, konvencionális meseelemeket, élükre fordított, (ön)ironikus karaktereket és történeteket, illetve megélt, megkonstruált, saját életrészleteket is. Természetesen az utóbbiban születnek újjá és értelmeződnek át az előbbiek, és mindez úgy zajlik le, hogy olvasásuk közben észrevétlenül beköltözünk a Drumul Taberei D13-ba, a piritósszagú konyhába, a paplan alatt berendezett szobákba, beköltözünk Filip és Matei emlékeibe.

A szerzőpáros négykezes regénye gyermekkori emlékekre támaszkodik. Általában mozgalmas történeteket mesélnek el, de a hangsúly nem a cselekményre, sokkal inkább a megélt hangulatokra és érzésekre ke-

rül. A saját gyerekbirodalom építésében az óvodai homokozó, a foci, a játék csupán kontextus, a tartalmat egy olyan láthatatlan világ képezi, amely nem tűnik el a felnőtté válás során. A felnőtt-jelenből való visszatekintés gesztusa egyben a múltba való visszaköltözés döntése is, s ez a kettős állapot teremt meg azt a dimenziót, amelyben a Florian testvérek újraélik, elmesélik, olykor meg értelmezik saját gyermekkorukat annak örömeivel, bánataival, kudarcaival és sikereivel együtt.

A gyermekorra való emlékezés látszólag egyfajta nosztalgikus magatartást feltételez, mégsem ez az alaphangulat hatja át a regényt. Inkább azok a – családtagok, történetek, félelmek, hiányérzetek által okozott – lenyomatok rajzolódnak ki, amelyekhez általában higgadt józansággal és óvatossággal viszonyulunk. Ezek a lenyomatok a regényvilágon belül sosem a laza sztorizgatás, a múlt könnyed felidézése során kerülnek